

Kulturhistorisk rapport

Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Jomfruen, Skalborg

J.nr. ÅHM 6383

Udgravning sommer 2016

Rapport udfærdiget af museumsinspektør Lone Andersen

Indhold

Fig 1 Tidstavlen til højre viser de arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område.1

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund.....	3
Skalborg i oldtiden.....	4
Undersøgelsens resultater	5
Sammenfatning og perspektivering	8
Hvis du vil vide mere	9
Udgravningsdata.....	9

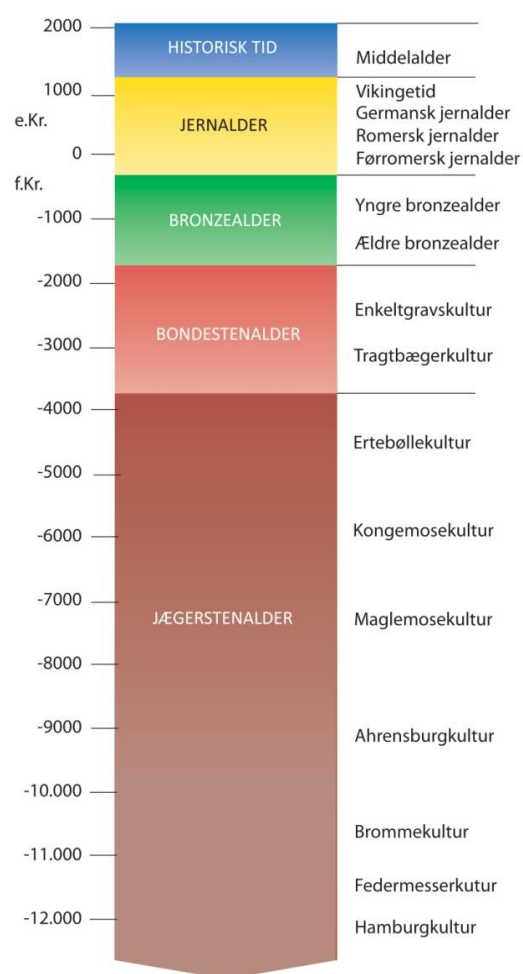

Fig 1 Tidstavlen til højre viser de arkæologiske perioder og deres begyndelsesdatering i det danske område.

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et samlet overblik over museets arkæologiske forundersøgelse og efterfølgende udgravning på en erhvervsgrund i City Syd, Skalborg i Aalborgs sydlige opland.

Undersøgelserne blev med mellemrum udført i perioden fra juli til august 2016 og var foranlediget af Aalborg Kommunes kommende salg af byggegrund. Undersøgelserne resulterede bl.a. i udgravningen af en del af en boplads fra bronzealderen.

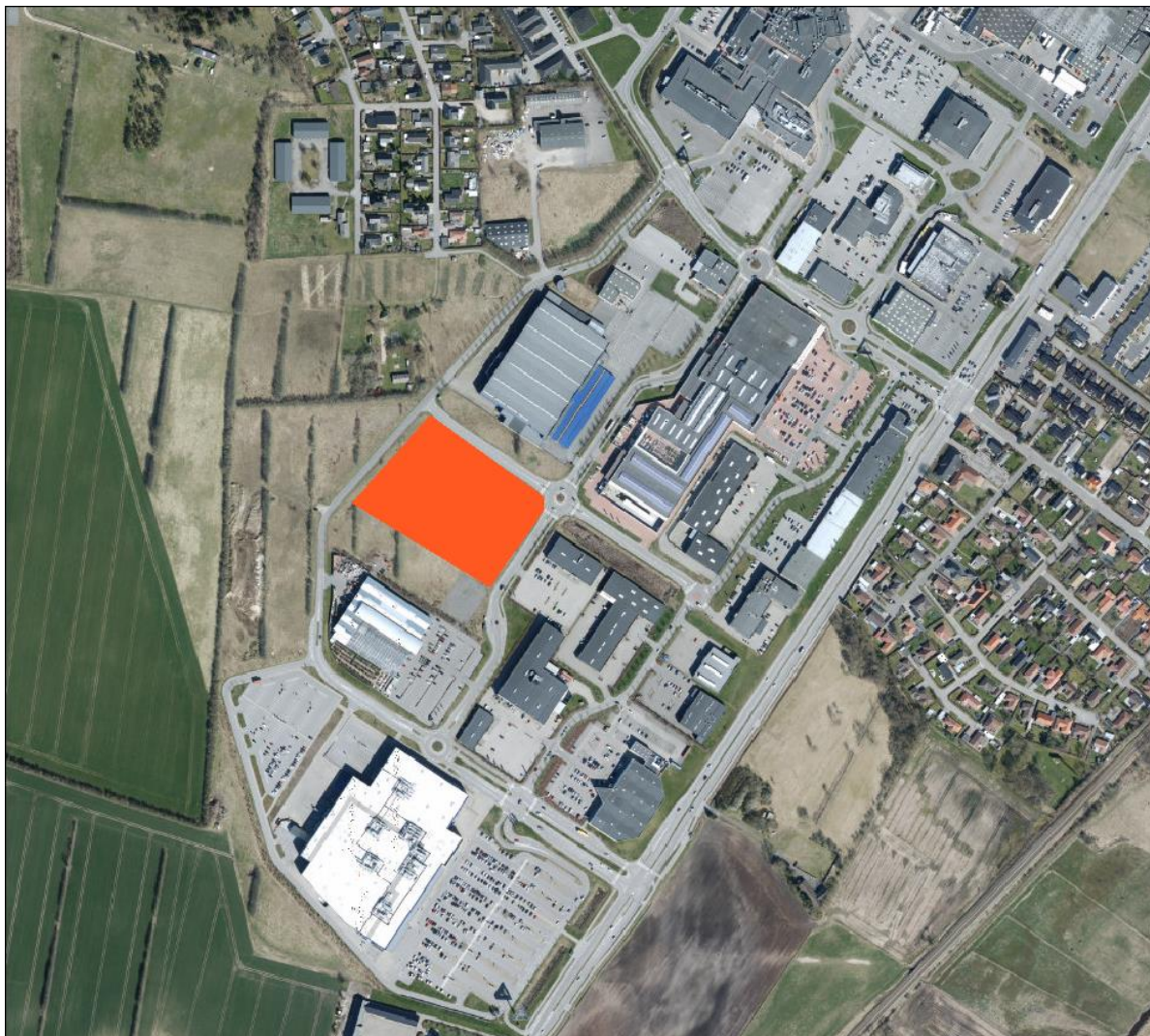

Fig. 2 Luftfotoet viser det store erhvervs- og forretningsområde, City Syd, der er beliggende i Aalborg bydelen, Skalborg. Erhvervsgrunden, hvor de arkæologiske undersøgelser foregik, er markeret med orange.

Undersøgelsens baggrund

Udgravningen ved Jomfruen i Skalborg var foranlediget af Aalborg Kommunes kommende salg af et erhvervsareal syd for Aalborg. I oktober 2013 anmodede kommunen Nordjyllands Historiske Museum om en udtalelse omkring fortidsminder baseret på en forundersøgelse af det 1,6 ha store areal. På baggrund af de arkæologiske registreringer, museet havde kendskab, til kombineret med topografiske forhold, anbefalede museet, at der foretoges en arkæologisk forundersøgelse, for at eventuelle forhistoriske levn kunne blive undersøgt før jordarbejdet gik i gang.

Ved forundersøgelsen blev der påtruffet spor efter flere hustomter fra oldtid og museet indstillede arealet til udgravning.

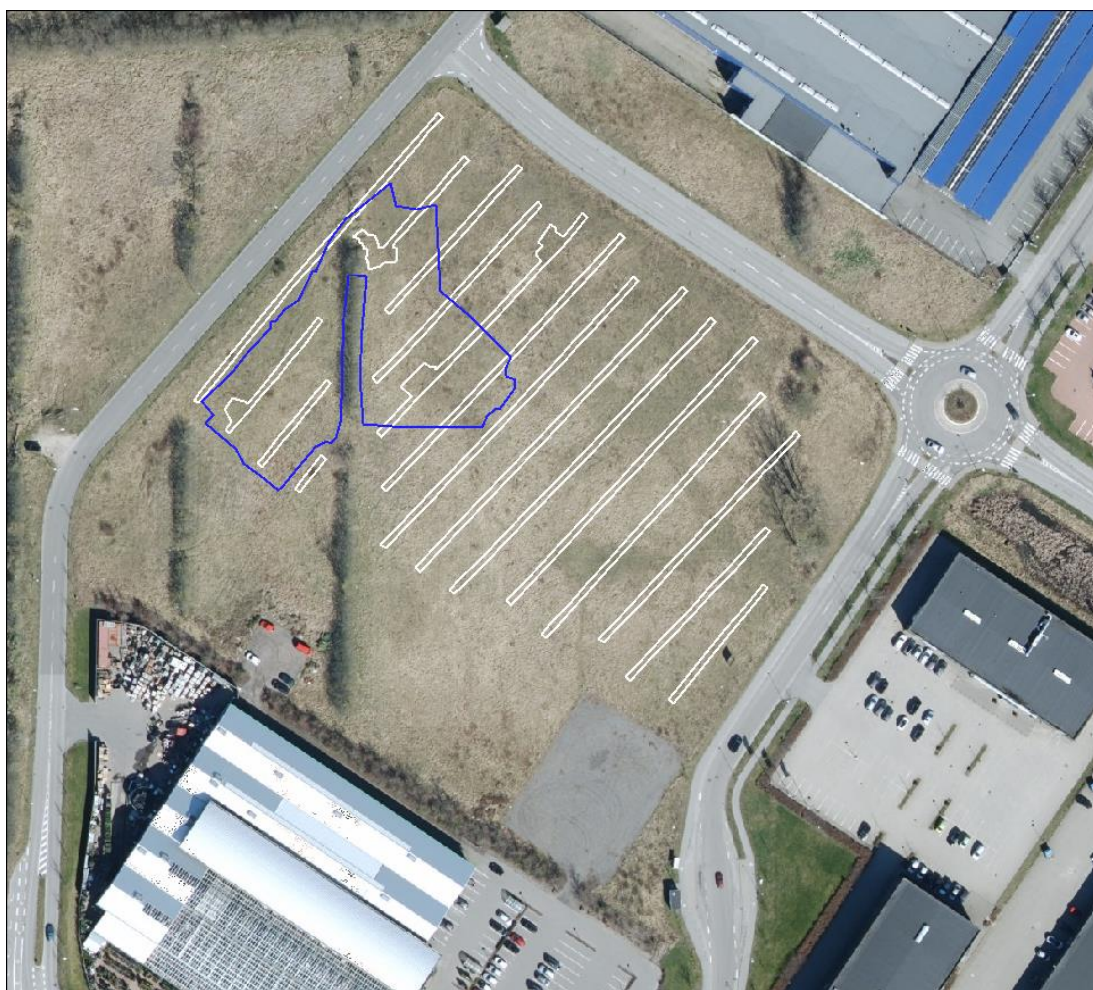

Fig. 2 Den arkæologiske forundersøgelse foregår ved at en gravemaskine trækker grøfter, hvor mulden rømmes af til undergrunds niveau. Herved afsløres, om der har været forhistorisk aktivitet i området. De hvide "striber" på luftfotoet er GPS-opmålte søgegrøfter, mens det blå område er det areal, der indstilledes til egentlig udgravning.

Skalborg i oldtiden

Det undersøgte område omfattede et relativt plant areal med en central højning. Topografisk befinder det sig omkring 6 meter over havet. I dag er området præget af byudvikling og den oprindelige topografi er svær at genskabe, men fra ældre kortværk ses det, at der sydvestligst i området har været et ca. 1,2 m dybt vådområde. Ikke langt fra udgravningsarealet ligger Ikea-grunden. Her foretog Nordjyllands Historiske Museum en omfattende arkæologisk undersøgelse i 2008/9, og dokumenterede grave fra yngre stenalder og bopladsspor fra bronzealder og jernalder. Vest og nordvest for *Jomfruen* findes desuden en serie af gravhøje, som er erkendt på gamle kort, men aldrig undersøgt. Gravhøjene er ofte gode indikatorer for, om der findes bebyggelse i nærheden.

Antallet af kendte bopladser står som oftest i skarp kontrast til gravfund. Man kender forbausende få. De findes, men sporene efter bopladser er anderledes svære at finde end de ofte meget markante gravhøje. Sporene efter bopladserne skal søges under mulden. Fælles for dem er, at hvert nyt grav- og bopladsfund føjer detaljer til vor viden om de tidligere beboeres hjem og dagligdag, liv og død.

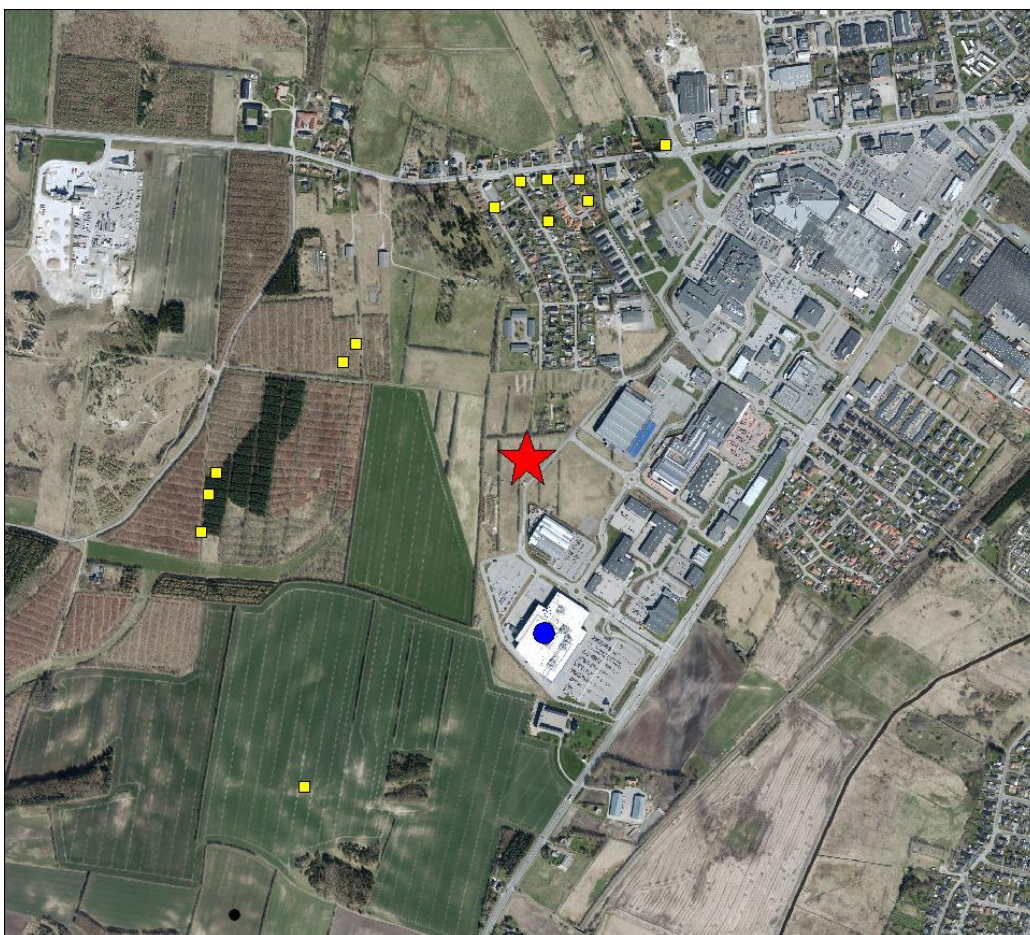

Fig 3 Kort over undersøgelsesområdet. Rød stjerne er udgravningsarealet, blå cirkel er stedet for den store Ikea-udgravning og gul firkant er sløjfede gravhøje.

© Kort og Matrikelstyrelsen

Undersøgelsens resultater

I forbindelse med de arkæologiske undersøgelser ved Jomfruen, blev der udgravet i alt to treskibede langhuse dateret til slutningen af yngre bronzealder, det vil sige i årene op mod 500 f. Kr. samt et mindre udhus, et såkaldt firestolpeanlæg

I tilknytning til husene, dokumenteredes også en del spredte, større gruber, forskellige fyldskifter og diverse nedgravninger med tilsvarende tidsmæssige datering som bygningerne

Langhusene og udhuset dokumenteredes ved de *fyldskifter* – eller nedgravninger der sås efter stolperne, der har båret husenes tage og i tilfældet med et af langhusene, ved en del af vægforløbet.

Disse mørkfarvede fyldskifter dannede et mønster, hvoraf man kan få en fornemmelse af husenes grundrids. I arkæologiske termer kaldes de *treskibede langhuse* og det er den dominerende hustype i det meste af oldtiden.

Om husene på i området har været samtidige eller afløst hinanden er uvist, men vurderet på baggrund af netop konstruktionen suppleret med de lerkarskår, ser er fundet i stolpehuller og affaldsgruber, kan de på baggrund af resultaterne af C-14 dateringer af organisk materiale fra stolpehullernes fyld placeres i tidsrummet op mod 500 f. Kr, det vil sige at de har eksisteret i den sidste del af yngre bronzealder. Man kan forestille sig, at en eller flere familier har boet på stedet i et par generationer for derefter at flytte væk måske som følge af udpining af den jord, man dyrkede. Et langhus som de undersøgte på grunden i City Syd, menes at have haft en levetid på ca 30 år, med mindre de ved et uheld eksempelvis skulle brænde ned.

Fig 4. Et fyldskifte – i dette tilfælde et stolpehul – gravet igennem på tværs. Den mørkfarvede jord viser hvor dybt stolpen har været nedgravet i undergrunden. Af og til kan den formodede stolpe anes i fylden.

Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsbygning og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftes med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

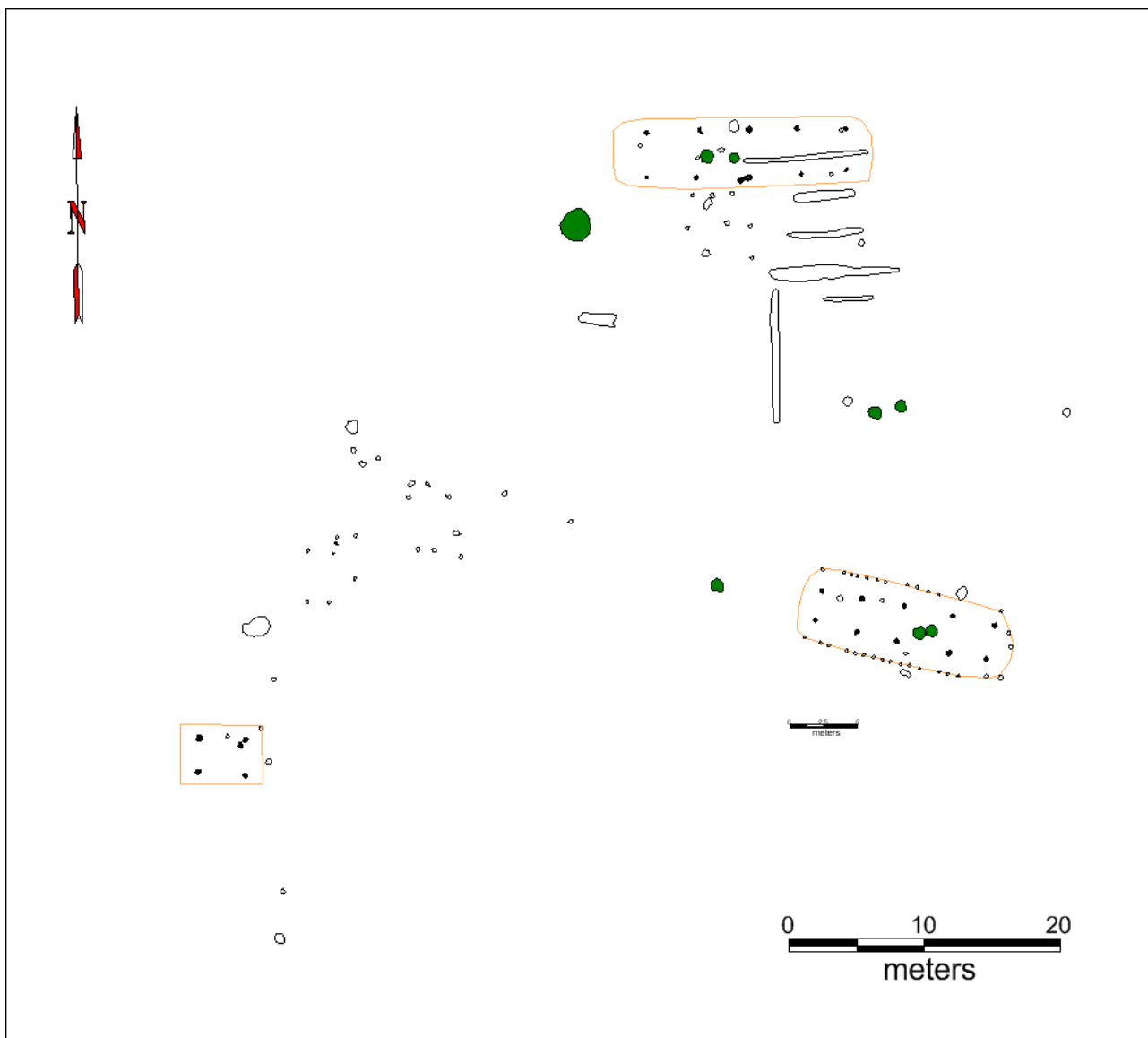
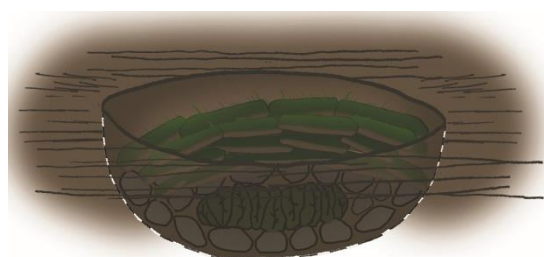

Fig. 5

Herovenfor ses udgravningsplanen fra *Jomfruen* med indmålte stolpehuller, gruber og andre nedgravninger. Grundridsene af tre bygninger; til venstre det firkantede udhus og til højre de to langhuse, er optrukket med gul streg. De grønne markeringer, der ses parvis inden i husene og stedvis udenfor, tolker arkæologerne som *kogestensgruber*, en slags primitive jordovne, hvor mad er blevet tilberedt. Nedenfor en sådan kogestensgrube og rekonstruktionstegning.

Fig. 6 og 7

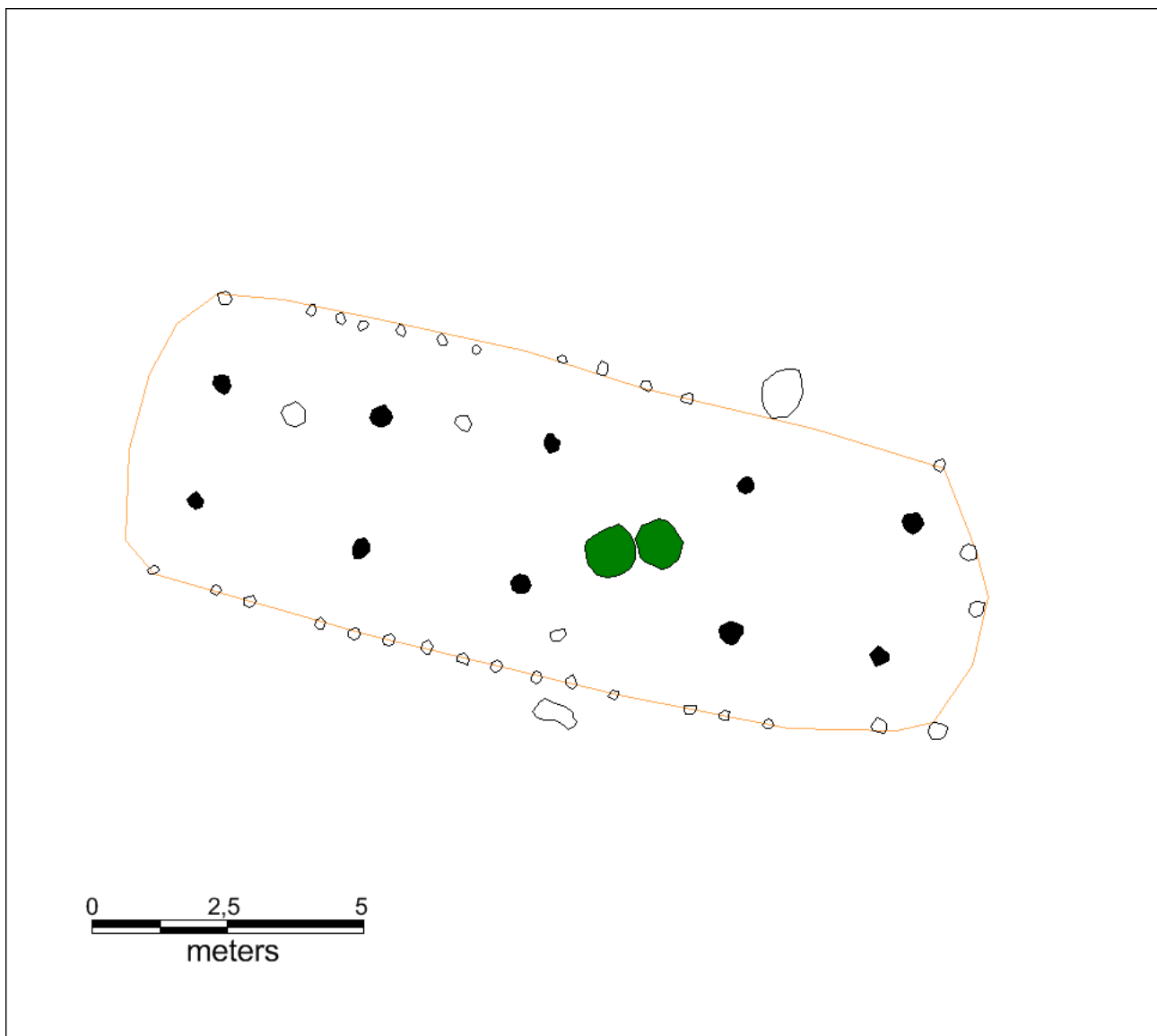

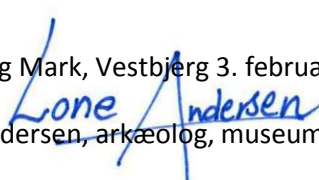
Fig 8. Et af langhusene ved Jomfruen. Det er ikke meget væsen, de pauve spor efter husene gør af sig. Udelukkende nedgravningerne efter tagbærende stolper samt dele af vægforløbet definerer dets grundrids. De to kogestensgruber er markeret med grønt.

Sammenfatning og perspektivering

På trods af at den arkæologiske udgravning kun afslørede enkelte fortidsminder, har den alligevel bidraget med interessante informationer. Tilstedeværelsen af bronzealderhusene samt de øvrige registreringer fra området viser, at området ikke kun har været et yndet sted at gravlægge sine afdøde i oldtiden. Området har også haft betydning i forhold til anlæggelsen af bopladser. De fundne fortidsminder, langhusene, udhuset og kogestensgruberne viser, at området har været beboet i bronze- og angiveligt også jernalderen.

Bopladsen er givetvis ikke afgrænset inden for anlægsarealet, men strækker sig formodentligt uden for dette, hvorfor der ved fremtidige anlægsarbejder vil være risiko for at påtræffe levn af arkæologisk interesse. Men med afslutning af udgravningerne ved Jomfruen er det aktuelle område i første omgang frigivet til byggeri.

Vang Mark, Vestbjerg 3. februar 2017

Lone Andersen, arkæolog, museumsinspektør

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, J. 2004: Danmarks Oldtid, bd. 2 *Bronzealder* og bd.3, *Jernalder*

Udgravningsdata

Jomfruen, Skalborg

Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6383

- Fund & Fortidsminder: 120510, 121
- Kulturstyrelsen jnr. 16/05158
- Bygherre: Aalborg Kommune
- Undersøgt areal: 3000 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Lone Andersen
 - Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg

